

Голові разової спеціалізованої вченої ради
у Дніпровському національному
університеті імені Олеся Гончара
доктору політичних наук, професору,
завідувачу кафедри політології
Третяку Олексію Анатолійовичу

Відгук

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора, завідувача кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ) Батрименка Олега Володимировича на дисертаційну роботу Романова Романа Олександровича «Антикризові стратегії розвитку сучасних політичних партій: зарубіжний досвід та українські перспективи», подану до захисту до разової спеціалізованої вченої ради у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Партійний аспект у політичному житті сучасних демократій привертає значну увагу науковців через відчутні трансформації у партійній діяльності. Сучасні політичні формації, які колись представляли соціально-економічні та культурні інтереси, перетворюються на медійні агентства, втрачаючи контакт із соціальною базою та традиційними ідеологічними позиціями. Умови соціально-економічної та політичної кризи змушують науковців суттєво переосмислити роль політичних партій. Як прийнято в стабільних розвинених демократіях, політичні партії формують коаліції, що визначають політичний курс країни на певний період. Проте, у період трансформаційної демократії політичні сили часто опиняються під впливом фінансових та промислових груп, а також неформальних учасників політичної діяльності.

В сучасній Україні політичні партії зазнають спаду активності через обмеження військового стану. Водночас, потенціал партій як антикризових структур залишається недостатньо вивченим. Досвід багатьох країн світу підтверджує, що у кризових ситуаціях політичні партії можуть частіше створювати проблеми, аніж розробляти стратегії виходу з кризи. В такому контексті насущною стає необхідність визначення інституційного статусу сучасних політичних партій. Важливо розглянути їхню організаційну трансформацію, еволюцію значення як центрів формування політичних рішень та ідеологічних структур, які мають візію майбутнього суспільства.

Сутність та статус політичних партій мають бути проаналізовані в контексті тенденцій авторитаризації окремих демократичних систем. Особлива увага має бути приділена специфіці участі та ідентифікації партій в умовах медійного впливу та цифрової комунікації. З'являється необхідність вирішення питання щодо оптимізації традиційних представницьких та управлінських функцій політичних сил. Україні потрібно переглянути модель партійної системи, щоб досягти консолідації суспільства, забезпечити більш прозорі дебати навколо суспільних проблем та артикулювати політичні інтереси. Тому актуальність дослідження полягає у вирішенні викликів політичної науки та адаптації до специфіки сучасної партійної політики та її трансформації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації Романова Романа «Антикризові стратегії розвитку сучасних політичних партій: зарубіжний досвід та українські перспективи», спираються на додаткове обґрунтування та аналіз зарубіжного досвіду для визначення їхньої доцільності та застосування в українському контексті.

Одним із ключових аспектів для дослідження є оцінка ефективності антикризових стратегій, які застосовуються в інших країнах у контексті розвитку політичних партій. Аналіз досвіду країн з розвинутою політичною

системою може допомогти зрозуміти, які підходи до управління партійними структурами є ефективними в умовах кризи та трансформаційного періоду.

Також важливим є дослідження зовнішніх чинників, які впливають на функціонування політичних партій, таких як вплив фінансових груп, глобальних тенденцій, міжнародних стандартів демократії тощо. Розгляд дисертантом таких факторів у контексті їхнього впливу на розвиток партійних систем та виборчі практики забезпечує глибше розуміння проблем та можливостей для удосконалення політичної системи в Україні.

Українські перспективи варто вивчати у контексті специфічних викликів, з якими стикаються політичні партії в Україні. Розуміння особливостей внутрішньополітичного середовища, проблем з підтримкою та довірою громадян, а також впливу зовнішніх чинників на політичну систему України є ключовим для визначення адаптивних стратегій розвитку політичних партій.

Таким чином, для обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації проведено детальний та комплексний аналіз зарубіжного досвіду антикризового партійного менеджменту в контексті української політичної ситуації, враховуючи специфічні особливості країни та потреби сучасного політичного процесу.

Обґрунтованість результатів дисертації на високому теоретичному рівні обумовлено використанням значного обсягу теоретичних та нормативних джерел, емпіричних матеріалів, тощо. Зокрема, справляє враження ретельний добір та використання наукових методів дослідження. Здобувачу вдалося знайти таку форму методичного забезпечення виконання дослідних завдань, яка зумовила отримання переконливих наукових результатів. Романов Р. О. зумів інтегрувати евристичний потенціал сучасного системного підходу, інституційного, прогностичного та порівняльного методів в рамках дієвої комплексної методології.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які логічно та нерозривно пов'язані між собою, висновків, списку використаної літератури.

Дисертант Романов Роман у вступі дисертації дає обґрунтування наукового інтересу та актуальність обраної теми, пояснює зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначає мету, завдання дослідження, об'єкт, предмет, методи, розкриває наукову новизну, практичне значення отриманих результатів.

У розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження антикризових стратегій сучасних політичних партій» детально аналізується значення політичних партій через призму різних наукових дисциплін. Сучасні правознавчі підходи розглядають партії як основу політичного плюралізму та гарантію свободи громадян. Конституційні норми свідчать про їхню роль у легітимації влади. Наявність ефективних партій є ознакою функціонування держави, а їх відсутність може вказувати на дисфункцію державності.

Дисертант у даному розділі підкреслює важливість взаємодії публічного урядування та партійних структур. Романов Р. О. доречно вказує, що непрозорі відносини між правлячими групами та політичними силами можуть свідчити про кризу в демократії. Україні актуально вирішувати питання передачі влади між партіями та їх взаємодії з громадськістю для збереження та розвитку демократії.

Крім того, розділ 1 дослідження підкреслює втрату зв'язку між партіями та суспільством, що є проблемою для стійких демократичних систем. Виходячи за межі традиційних соціальних груп, партії втрачають свої позиції, але це відкриває нові перспективи у комунікаційному середовищі Інтернету.

Методологія дослідження базується на неоінституціональному підході, порівняльній парадигмі та системному методі. Основне завдання полягає в аналізі ролі партій в політичних системах, порівнянні значення в різних типах демократії, а також встановленні їхнього місця в політичній системі України.

Розділ 2 «Інституційна антикризова спроможність політичних партій в умовах демократичного політичного процесу». Романов Р. О. стверджує, що у сучасних умовах кризовість демократії проявляється через втрату пріоритетів у захисті прав людини та зниження ефективності політичного представництва. Політичні кризи у країнах консолідованої демократії пов'язані зі змінами в мультикультуральних політиках та викликами, які створюють мігрантські дисбаланси.

Боротьба за расову рівність у США підірвала баланс традиційної політичної дихотомії. Проста зміна правлячої партії не вирішує глибинні питання та може підривати легітимність демократичної влади. Соціальні мережі в умовах цифрового середовища усувають потребу у партіях як посередників між виборцями та посадовими особами.

Криза політичних партій пов'язана з цифровою трансформацією політичної діяльності та вимагає пристосування до нових умов комунікації. Партії повинні адаптуватися до конкурентного середовища, мати чіткі цілі та програми для залучення підтримки.

Проведений дисертантом аналіз показує, що соціальна база перехідних політичних партій може бути розмитою, ускладнюючи формування стійких політичних дихотомій. Романов Роман вірно вважає, що для того, аби зберегти своє значення, сучасні партії повинні взаємодіяти з громадськими структурами та підтримувати стабільність та принциповість у реалізації своїх цілей.

У розділі 3 «Антикризові стратегії сучасних політичних партій в Україні в умовах зовнішньої агресії» йдеться про те, що українська партійна система стикається з кризою через недоліки інститутів управління та представництва протягом усіх років Незалежності. Дисертант переконаний, що відсутність двопалатного парламенту підсилює мажоритарний характер політичного представництва. Пандемія та повномасштабне вторгнення росії в Україну лише поглибили політичну кризу, зменшивши участь громадян у партійних структурах та посиливши дистанцію між громадянами і партіями.

Політичні сили, які не виступають як ефективні посередники між суспільством та владою, втрачають довіру громадян. Також слід позитивно відзначити твердження дисертанта Романова Романа, згідно з яким спроможність партій у захисті національних інтересів та позиціонування себе як суттєвих учасників демократичного процесу стає ключовою умовою для їх успішності.

Достовірність та наукова новизна здобутих результатів. Аналіз сучасних літературних даних та ефективна послідовність роботи свідчить про належний рівень достовірності одержаних результатів дисертаційного дослідження Романова Романа. Наукові положення, висновки та рекомендації сформульовані у роботі мають наукову цінність. Використання ідей та концепцій інших авторів мають посилання на відповідні наукові джерела та оформлені відповідно до всіх вимог.

У дисертації розкрито положення, які характеризуються науковою новизною. Авторська позиція Романова Р. О. представлена належним чином.

Важливе значення з теоретичної та практичної точок зору мають положення наукової новизни, що стосуються:

- встановлення, вперше в українській політологічній традиції, особливостей антикризового стратегічного менеджменту політичних партій у контексті досвіду сталих демократій та середовища політичних трансформацій;

- визначення поняття антикризової стратегії політичних партій, яке полягає в інноваційному передбаченні викликів та ризиків партійної політичної діяльності, оптимізації використання ресурсів та політичного капіталу, підвищення інституційної спроможності в умовах кризи, розробка заходів превентивного реагування на політичні кризи з урахуванням доктринально-ідеологічних ціннісних та прагматичних пріоритетів партійної структури, соціальної бази партії програмних положень тощо;

- розкриття значення підготовки нових генерацій партійного кризового та ризик-менеджменту в умовах політичних трансформацій та

демократизації, яке полягає в наданні компетентностей передбачування ситуації, моніторингу політичних ризиків для партійної структури, асиміляції (сприйняття) думок та позицій під час колективного обговорення антикризових стратегій, збереження курсу та стійкості партійного менеджменту дотримання національних інтересів у партійному будівництві;

- концепції антикризової модернізації партійної системи сучасної України в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації та загрози повторної агресії;

- схеми оцінювання ризиків та загроз інституційної спроможності політичної партії.

Наведений перелік результатів дослідження можна продовжувати. Однак, вже зазначене дозволяє зробити висновок про достовірність положень та високий рівень наукової новизни, достатньо високу обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Наукова новизна дисертації «Антикризові стратегії розвитку сучасних політичних партій: зарубіжний досвід та українські перспективи» свідчить про високий рівень авторського бачення шляхів окресленої в дисертації проблематики.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях автора забезпечується тим, що основні наукові результати викладено Романовим Р. О. у фахових наукових виданнях України – 3 статті, в опублікованих тезах доповідей – 8 доповідей на науково-практичних конференціях. Наукові здобутки автора підтверджуються та повною мірою відображаються в його наукових публікаціях.

Аналіз змісту опублікованої анотації засвідчує відповідність ключовим положенням, викладеним у тексті дисертації.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. В цілому підкреслюючи високий науковий рівень дисертаційної роботи Романова Романа, слід зупинитися на окремих положеннях та висновках, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. Автор у першому розділі роботи здійснює аналіз теорій та методів антикризового партійного менеджменту. При цьому різні суспільні дисципліни можуть мати власні підходи до аналізу антикризового менеджменту в політичних партіях. Це може створювати фрагментацію знань та відсутність єдиної загальноприйнятої методології, що може бути недоліком міждисциплінарних наукових дискусій стосовно антикризового партійного менеджменту. Наукові дискусії можуть відбуватися на теоретичному рівні, але їх впровадження в реальну практику антикризового управління політичними партіями може бути незадовільним або обмеженим. При цьому деякі концептуальні обговорення можуть базуватися на аналізі теоретичних моделей та концепцій, не враховуючи практичний досвід реальних політичних ситуацій та конкретних випадків криз. Отже, зв'язок між теоретико-концептуальним рівнем та рівнем практики партійного управління потребує подальшої розробки.

2. Говорячи про інституційні передумови антикризової діяльності сучасних політичних партій, автор описує існуючий стан справ, але приділяє мало уваги інноваціям або еволюції у цій області. Для досягнення більш значущої наукової новизни, доречно було б вказати на поточні тенденції, що можуть змінити роль партій у політиці сучасної України (зокрема, у період після завершення військових дій, після війни з росією), а також передбачити їхні наукові та практичні наслідки. Для більш повної картини важливим було б розглянути різні точки зору на перспективи української партійної системи та можливі негативні наслідки діяльності політичних партій.

3. У другому розділі роботи автор наводить низку загальних тверджень щодо впливу політичних партій в умовах політичної кризи та надає не досить значну кількість конкретних прикладів. Деякі тези, наприклад, щодо ролі партій у створенні громадянського суспільства чи процесів деідеологізації трансформаційного суспільства, потребують більш конкретної аргументації зі сторони дисертанта. Особливо це стосується ролі та значення

волонтерського руху в сучасній Україні під час війни, який де-факто виконує функції політичного представництва.

4. Незважаючи на описані в дисертації особливості антикризового партійного лідерства, в науковій спільноті можуть виникати суттєві застереження щодо застосування комунікаційного підходу. Зокрема, відсутні чітко визначені методики та стандарти для використання особистісного комунікаційного потенціалу партійних лідерів. Означене може призвести до недостатньої ефективності стратегій внутрішньопартійної комунікації та управління. Модель антикризового партійного лідерства може бути розроблена для конкретних умов або ситуацій, і її використання може бути обмеженим або менш ефективним у нових умовах чи кризових ситуаціях. Усунення цих недоліків може потребувати постійного оновлення медіа-комунікаційних стратегій та врахування нових обставин у політичному конкурентному середовищі для забезпечення більшої ефективності антикризового партійного лідерства. Це є вкрай актуальним для післявоєнного відновлення сучасної України.

Перелічені зауваження не ставлять під сумнів отримані фундаментальні, ґрунтовні наукові результати та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Романова Романа. Відзначені недоліки та дискусійні положення не стосуються актуальності роботи, наукової новизни, достовірності та практичної цінності отриманих результатів дисертаційного дослідження. Разом з тим, висловленні зауваження носять виключно рекомендаційний характер, оскільки окреслюють перспективні напрями подальших наукових розробок досліджуваної теми.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам.

Детальний розгляд та аналіз положень, викладених в дисертаційному дослідженні, дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Романова Романа Олександровича є послідовним, завершеним та науково цінним

дослідженням, що має достатньо високу ступінь обґрунтованості основних положень та висновків.

За актуальністю поставлених задач, змістовністю, науковим рівнем проведеного дослідження і практичною значимістю результатів дисертаційна робота Романова Романа Олександровича «Антикризові стратегії розвитку сучасних політичних партій: зарубіжний досвід та українські перспективи» відповідає вимогам, які поставлені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і які висуваються до дисертацій доктора філософії. Романов Роман Олександрович, як автор цієї дисертації, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент

доктор політичних наук, професор,
завідувач політології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Олег БАТРИМЕНКО

Підпис засвідчую:

